

УДК 332.1:322.3(045)

Лозовський О. М.

к. е. н. доц.

Горшков М. А.

*асистент,**Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ОЦІНКИ СТАНУ ВІДТВОРЕННЯ ПРИРОДНОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Система контролю та стимулювання економічного відтворення природного ресурсного потенціалу АПК має сприяти підвищенню соціальної, еколого-економічної ефективності агропромислового виробництва, розвитку продуктивних сил, подальшому реформуванню господарського механізму згідно з принципами ринкової економіки. Для відтворення природного ресурсного потенціалу АПК необхідно широко використовувати принципи та методи регулювання поведінки природно-виробничих систем. До основних принципів можна віднести: попередження, нейтралізацію екологічних наслідків та компенсацію збитку.

Вибір найкращого варіанту використання коштів регіонального фонду відтворення природного ресурсного потенціалу АПК здійснюється за допомогою імітаційного моделювання. Призначення імітаційної системи – генерування варіантів стратегій ресурсокористування в АПК та їх всебічна комплексна оцінка з урахуванням потреб ресурсокористування регіону. Розв'язання структурно-динамічних проблем ефективності використання, відтворення і збереження природних ресурсів в Україні пов'язано з вирішенням питань створення стабільної правової бази, залучення нових наукових розробок для підвищення екологічної і продовольчої безпеки країни.

Ключові слова: природний ресурсний потенціал, система контролю та стимулювання відтворення природно-ресурсного потенціалу, імітаційна модель економічного регулювання, регіональна політика.

Постановка проблеми. Зростаючі темпи використання природних ресурсів агропромисловим комплексом зумовлюють проблему відтворення та збереження ресурсів довкілля. Загострення продовольчої проблеми проявляється в її соціально-економічній сутності у зв'язку із зростанням кількісних (демографічний ріст) та якісних (культура і якість харчування) показників і поглиблюється негативними екологічними наслідками

використання ресурсного потенціалу довкілля, що вимагає вирішення проблем відтворення ресурсного потенціалу довкілля на засадах поєднання раціоналізації та збалансованості природокористування, і в першу чергу в аграрній сфері економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, що вивчали проблему ефективного відтворення ресурсного потенціалу АПК можна відокремити таких вчених: В. Г. Андрійчука, П. П. Борщевського, В. І. Бойка, В. В. Вітвицького, В. Д. Гончарова, О. Д. Гудзинського, Л. В. Дейнеко, А. О. Заїнчковського, А. І. Коренюка, А. С. Лисецького, І. І. Лукінова, Є. В. Мішеніна, О. В. Мороза, Л. В. Опацького, П. Т. Саблука, М. П. Сичевського, П. В. Тархова, О. М. Царенка, Л. Г. Чернюка, О. В. Шубравську, В. В. Юрчишина, В. М. Яценка та інших.

Формування цілей статті. Метою роботи є обґрунтування необхідності та формування імітаційної моделі відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектора.

Виклад основного матеріалу. Організація системи відтворення природного ресурсного потенціалу АПК повинна бути конституційним обов'язком центральних та місцевих державних структур в розробці та реалізації перспективних індикативних планів ресурсокористування в аграрній сфері.

Макрорівень (на рівні держави) органічно пов'язаний з глобальним та регіональним управлінням ресурсокористування в АПК.

Мезорівень – регіональна система влади.

Мікрорівень – це природоохоронна діяльність на рівні підприємств АПК [2, с. 58].

Складовими елементами системи економіко-правового регулювання процесу відтворення природного ресурсного потенціалу АПК є відшкодування оціночної вартості ресурсу в разі купівлі-продажу чи при зміні права власності, виплата штрафів при порушенні встановлених вимог згідно з чинним законодавством; внесення платежів за користування природними ресурсами та за їх забруднення. З метою відшкодування втрат природних ресурсів, стимулювання їх раціонального використання та заходів щодо відтворення застосовуються економічні важелі – податок, податковий кредит, застава, екологічне страхування тощо.

Система контролю та стимулювання економічного відтворення природного ресурсного потенціалу АПК має сприяти підвищенню соціальної, еколого-економічної ефективності агропромислового виробництва, розвитку продуктивних сил, подальшому

реформуванню господарського механізму згідно з принципами ринкової економіки. Ця система повинна формуватися за наступними принципами [1, с. 151]:

- стимулювання відтворення природного ресурсного потенціалу АПК через ринковий механізм соціально-економічної зацікавленості та відповідальності, що дозволяє зберегти та відновити природні ресурси з метою подальшого їх використання (стимулювання здійснюється як через покарання, так і через заохочення);

- компенсації завданої шкоди природним ресурсам – чим більше еколого-економічні збитки, спричинені природному ресурсному потенціалу АПК, тим більше повинні бути й економічні санкції (компенсаційні платежі, виплати), спрямовані на його відтворення;

- контролю за використанням природних ресурсів, який забезпечує організацію і ведення різних систем моніторингу навколишнього середовища (сприяє оптимальному й ефективному використанню природного ресурсного потенціалу АПК; забезпечує контроль за зовнішніми соціальними, екологічними витратами агропромислового виробництва; вирішує питання, пов'язані з екологічною відповідальністю на регіональному та державному рівнях);

- проведення превентивних заходів та запобігання погіршення якості природного ресурсного потенціалу АПК;

- наукового обґрунтування мінімального і максимального рівня натурально-вартісних (соціально-еколого-економічних) наслідків погіршення стану природного ресурсного потенціалу АПК для застосування механізму накладення економічних санкцій до підприємств, що завдають шкоди природним ресурсам.

Складові відповідальності за процеси відтворення представлені на рис. 1. Для відтворення природного ресурсного потенціалу АПК необхідно широко використовувати принципи та методи регулювання поведінки природно-виробничих систем. До основних принципів можна віднести: попередження, нейтралізацію екологічних наслідків та компенсацію збитку. Попередження здійснюється адміністративно-правовими заходами (прийняття природоохоронних правил, нормування якості довкілля, експертиза проектів тощо); економічними (пільгове кредитування, надання субсидій, податкового інвестиційного кредиту, пільгове оподаткування та інші); економіко-адміністративно-правовими (система компенсацій, вибір методів регулювання); технологічними методами (ресурсо-, енергозберігаючих технологій, альтернативних систем землеробства з

обмеженням використання хімічних засобів для підвищення родючості ґрунтів та захисту рослин з урахуванням асиміляційних можливостей агросфери). Нейтралізація екологічних наслідків здійснюється шляхом технічних методів та планування. Компенсація збитку передбачає застосування адміністративно-правових та економічних методів.

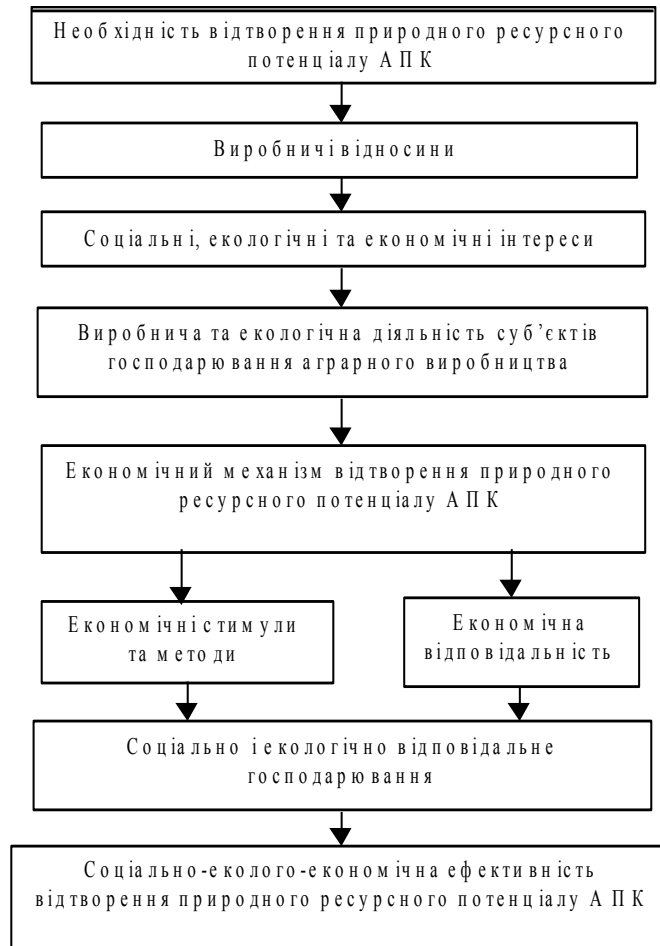

Рис. 1. Складові механізму соціально-економічної відповідальності та стимулювання відтворення природного ресурсного потенціалу АПК

Все це обумовлює використання економіко-математичних моделей для оцінки ефективності процесів відтворення, контролю та регулювання інвестицій в АПК області.

Основа регіональної інвестиційної політики – підтримка єдиних внутрішньо-регіональних цін на важливу агропромислову продукцію, в основі якої лежать ціни на зерно. Це допоможе контролювати виробництво та обмін товарів, регулювати ринкові відносини, стимулювати випуск дефіцитних товарів, гарантувати одержання очікуваних доходів і скоротити можливість спекуляції. Регіональні ринки підтримуються фінансовими засобами з єдиного міжгалузевого регіонального фонду, сформованого шляхом

відрахувань учасників продовольчого ринку і ринків сільськогосподарської сировини. З цією метою на регіональному рівні необхідно організувати службу моніторингу за цінами на товари, витратами виробництва і дохідністю галузей АПК. Ці дані стануть основою регулювання ринкових відносин, мета якого полягає в підтримці доходів підприємств аграрної сфери на рівні забезпечення умов для розширеного відтворення, виробництва та реалізації екологічно чистої сільськогосподарської продукції, організації мотиваційних стимулів до праці [3, с. 43].

Вибір найкращого варіанту використання коштів регіонального фонду відтворення природного ресурсного потенціалу АПК здійснюється за допомогою імітаційного моделювання. Блок-схема структури імітаційної моделі економічного регулювання відтворення природного ресурсного потенціалу АПК в регіоні представлена на рис. 2.

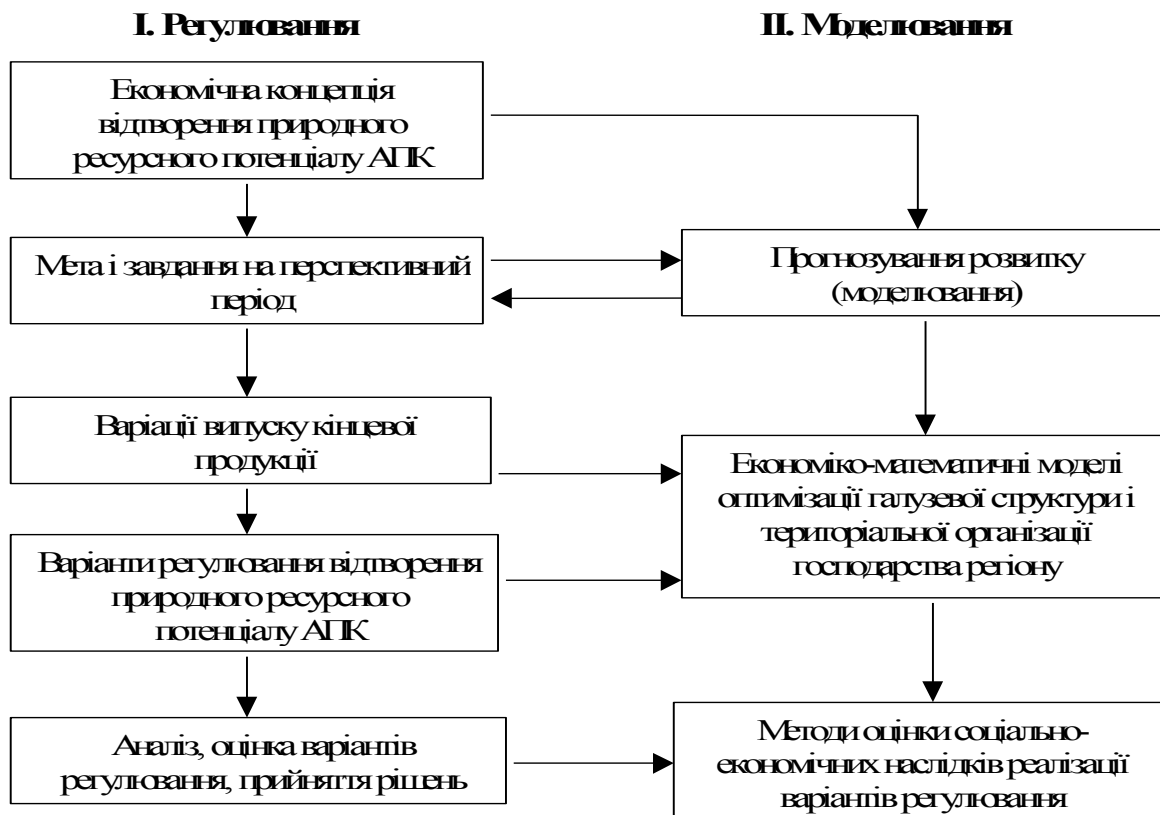

Рис. 2. Блок-схема структури імітаційної моделі економічного регулювання відтворення природного ресурсного потенціалу АПК в регіоні

Розробка і реалізація регіональної програми відтворення природного ресурсного потенціалу АПК пов'язана з подоланням принципових труднощів інформаційного, наукового, технічного і організаційного характеру. Основна проблема пов'язана з

виявленням і улагодженням суперечливих неспівпадаючих економічних інтересів багатьох юридичних осіб ресурсокористування різних форм власності, різних соціальних груп територіальних організацій та об'єднань, рад різних рівнів. Улагодження інтересів вище вказаних суб'єктів господарювання суттєво впливає на результативність програми. Проведені нами дослідження дозволяють зробити висновок, що перераховані труднощі можна подолати за допомогою спеціальної імітаційної системи. Така система, як показано на рис. 2, складається з банку вихідних даних, набору економіко-екологічних алгоритмів і комп'ютеризованих програм, процедур аналізу варіантів програми й прийняття рішення на підставі результатів комп'ютерної обробки даних. Призначення імітаційної системи – генерування варіантів стратегій ресурсокористування в АПК та їх всебічна комплексна оцінка з урахуванням потреб ресурсокористування регіону.

Державна політика в сфері охорони і раціонального використання природних ресурсів визначається системою правових, організаційних, економічних та інших заходів, що мають природоохоронний, ресурсозберігаючий та відтворювальний характер. В дослідженні доведено, що стратегія системи відтворення природного, ресурсного потенціалу АПК повинна передбачати формування високопродуктивних і екологічно стійких агроландшафтів; гармонійне поєднання механізму дії економічних законів і законів природи в межах території з урахуванням лімітуючих чинників навантаження на сільськогосподарські угіддя, біологічні ресурси та ландшафти; впровадження вимог щодо екологічної безпеки в системі земле-, водо-, лісокористування, використання повітряних ресурсів; забезпечення розширеного відтворення родючості ґрунтів шляхом формування та реалізації системи ґрунтозахисних природоохоронних заходів.

Таким чином, за результатами дослідження можна зробити висновки:

– відносини соціально-економічної відповідальності та стимулювання відтворення природного ресурсного потенціалу АПК обумовлені системою економічних, соціальних, екологічних інтересів і відповідних цілей. Вирішальною умовою функціонування цієї системи є удосконалення законодавства як форми, що забезпечує існування конкретних економічних відносин. Іншою стороною удосконалення законодавства є його вплив на ідеологію виробників аграрної продукції і населення в цілому. Формування моральної відповідальності всіх членів суспільства за дотримання екологічних норм та вимог прямо залежить від правового фундаменту екологічних відносин та впливає на якісний стан навколишнього природного середовища.

– розв’язання структурно-динамічних проблем ефективності використання, відтворення і збереження природних ресурсів в Україні пов’язано з вирішенням питань створення стабільної правової бази, залучення нових наукових розробок для підвищення екологічної і продовольчої безпеки країни.

Розроблені методичні рекомендації з економічного відтворення природного ресурсного потенціалу АПК на регіональному рівні дозволяють практично вирішувати завдання пошуку шляхів формування та ефективного використання обмежених фінансових ресурсів на підставі імітаційних моделей економічного регулювання для відтворення природних ресурсів аграрної сфери.

Список використаної літератури

1. Андрийчук В. Г. Повышение эффективности агропромышленного производства: [монография] / Андрийчук В. Г., Вихор Н. В. – К.: Урожай, 1990. – 217с.
2. Варналій З. С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / За ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005 р. – 456 с.
2. Дацій О. Концептуальні засади управління земельними ресурсами як основи просторового соціально-економічного розвитку країни / О. Дацій // Економіст. – 2011. – №4. – С. 42-45.

ЛОЗОВСКИЙ А. Н., ГОРШКОВ М. А. ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА ОЦЕНКИ СОСТОЯНИЯ ВОСПРОИЗВОДСТВА ПРИРОДНОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

Система контроля и стимулирования экономического воспроизводства природного ресурсного потенциала АПК должно способствовать повышению социальной, эколого-экономической эффективности агропромышленного производства, развития производительных сил, дальнейшему реформированию хозяйственного механизма в соответствии с принципами рыночной экономики. Для воспроизведения природного ресурсного потенциала АПК необходимо широко использовать принципы и методы регулирования поведения природно-производственных систем. К основным принципам можно отнести: предупреждение, нейтрализацию экологических последствий и компенсации ущерба. Выбор наилучшего варианта использования средств регионального фонда воспроизводства природного ресурсного потенциала АПК осуществляется с

помощью имитационного моделирования. Назначение имитационной системы – генерирование вариантов стратегий ресурсопользования в АПК и их всесторонняя комплексная оценка с учетом потребностей ресурсопользования региона. Решения структурно-динамических проблем эффективности использования, воспроизводства и сохранения природных ресурсов в Украине связано с решением вопросов создания стабильной правовой базы, привлечение новых научных разработок для повышения экологической и продовольственной безопасности страны.

Ключевые слова: природный ресурсный потенциал, система контроля и стимулирования воспроизводства природно-ресурсного потенциала, имитационная модель экономического регулирования, региональная политика.

LOZOVSKY A. M., GORSHKOV M. A. THE FORMATION OF A SYSTEMATIC APPROACH FOR EVALUATING OF THE CONDITION OF REPRODUCTION OF NATURAL-RESOURCE POTENTIAL OF THE REGION

Control system and stimulate economic reproduction of natural resource potential of agriculture should promote social, environmental and economic efficiency of agricultural production, development of productive forces, further reform of the economic mechanism in accordance with the principles of the market economy. To reproduce the natural resource potential of agriculture is necessary to use widely the principles and methods of regulating the behavior of natural and production systems. The main principles include: the prevention, neutralization environmental consequences and damages. The choice of the best alternative use of funds of the regional Fund for the reproduction of natural resource potential of agriculture is carried out using simulation. The purpose simulation system – generating options strategies for environmental protection in agriculture and their comprehensive assessment of the needs of the natural resources of the region. Solving structural dynamic problems of efficiency, reproduction and conservation of natural resources in Ukraine is connected with the creation of a stable legal framework, attract new scientific developments to improve the ecological and food security of the country.

Keywords: natural resource potential, the control system and stimulate the reproduction of natural-resource potential, simulation model of economic regulation, regional policy.